

PICTURA MONUMENTALĂ „CIRCUL” DE PAVEL OBUH – ASPECTE ARTISTICE ȘI TEHNICE

Natalia PODLESNAIA

Cercul de Stat din Chișinău (arhitecți S. Șoihet și A. Kirilenko, 1981) a fost unul din cele mai frumoase edificii de acest gen din URSS, unul din cele mai mari din lume (locul al patrulea) și până în prezent este un edificiu care reprezintă Chișinăul și care dispune de cea mai mare sală de spectacole din Republica Moldova. Sala de spectacole, în formă de amfiteatru, are o capacitate de 1900 de locuri, iar arena – un diametru de 13 metri. Cercul a găzduit numeroase spectacole ale trupelor de circ autohtone și de peste hotare (Belarus, China, Finlanda, Germania, Rusia, Ucraina etc.).

Forma circulară a edificiului corespunde funcției acesteia¹. Sala de spectacole la etajul doi este împrejmuțată de un foaier în formă de semicerc și de o amfiladă de deschideri – terase de vară, care oferă o vedere asupra orașului. În acest foaier peretele dinspre sala de spectacole este decorat cu o pictură monumentală, desfășurată în forma unei frize de aproximativ 120 m².

Autorul acestei lucrări remarcabile este pictorul monumentalist Pavel Obuh, sau Pavel Obukh (Павел Обух). Născut la 8 decembrie 1952, la Leningrad, este fiul lui Vladislav Obuh, pictor monumentalist, președinte al Fondului Plastic al RSS Moldovenești și autorul unei serii de lucrări realizate în anii 1960-70 (de altfel, și mama lui P. Obuh este pictor monumentalist). Pavel Obuh a studiat la Școala de Arte Plastice „Valentin Serov” din Leningrad în anii 1968-1972 și mai târziu, în anii 1972-1977, la Facultatea de Pictură Monumental-Decorativă a Școlii Superioare de Artă Industrială „Vera Muhina” din Leningrad (actualmente, Academia de Artă și Industrie „Alexander von Stieglitz” din Sankt Petersburg). Ca dascăli a avut personalități remarcabile din arta Uniunii Sovietice, profesorii universitari: pictorul monumentalist Anatoli Kazanțev (А. Казанцев) (a fost în clasa acestuia), pictorul monumentalist Evgheni Prikot (Е. Прикот), pictorul monumentalist Valentin Lekanov (В. Леканов), ar-

hitectul Chiril Johannsen (К. Иогансен), sculptorul Oleg Kuznețov (О. Кузнецов)².

În vara anului 1976, fiind student în anul V la Școala Superioară de Artă Industrială „V. Muhina”, a făcut un stagiu în Republica Democrată Germană, unde, pe lângă experiența deja acumulată în cadrul școlii sovietice, s-a familiarizat cu specificul, tehnicile și tendințele artei europene (în special germane) în domeniul picturii monumentale.

În 1977, după absolvire este trimis la lucru la Chișinău, la Fondul Plastic al RSSM. Aici, începând cu anul 1977, expune activ lucrări de grafică și pictură de șevalet la expoziții republicane și unionale.

În 1977 Pavel Obuh, ajutat de tatăl său Vladislav Obuh, realizează pentru prima dată în republică o pictură murală în tehnica *encausticii*, care, din cauza dificultății de executare, se utilizează foarte rar în pictura monumentală. Întegrată organic în registrul superior al foaierului din clădirea Ministerului Comunicațiilor al RSSM, friza „Telegraful revoluției” era deosebită prin complexitatea construcției spațiale. În compoziția radială a acestei frize, episoadele subiectului, elementele decorative, caracterele grafice de scriere sunt unite prin ritmul întrerupt, amintind de o legătură telegrafică. Pe lângă calitățile ei de încadrare și valorificare a elementelor arhitecturale, lucrarea era expresivă prin puterea de convingere a imaginilor (atât de specifică perioadei sovietice), din care lipsea narativul, deși în conținut a fost încorporată nararea istoriei telegrafului, ideea centrală fiind dezvăluită prin intermediul limbajului plastic al picturii monumentale³. Această lucrare, pe lângă calitățile sale compoziționale, denotă totuși o cromatică greoaie, chiar ostilă.

În 1980 artistul realizează mozaicul din *tesselle* de smalt „Pace, Muncă, Creație” pe fațada Casei de Cultură a Combinatului de Piele Artificială din Chișinău (actualmente, sediul companiei Dacia Hermes) (fig. 1). Pe lângă aceste lucrări din Chișinău, mai este încă una ce merită a fi menționată – „Covorul vieții”, realizată în mozaic pe fațada Fabricii de Co-

¹ D. Hădei, „Cercul”, *Ziarul național*, Chișinău, 2014, 15 august, p. 20.

² N. Podlesnaia, *Pictura monumentală din Basarabia și RSS Moldovenească*, teză de doctorat, Chișinău, 2015, p. 258.

³ N. Ponomariova, *Vladislav Obuh*, Chișinău, Literatura Artistică, 1989, p. 14.

Fig. 1. Pavel Obuh, „Pace, Muncă, Creație” (fragment, mozaic, fațada Casei de Cultură a Combinatului de Piele Artificială, Chișinău), 1980. (Foto de Podlesnaia Natalia.)/ Pavel Obukh, Peace, Work, Creativity, mosaic, the facade of the Palace of Culture of Factory of Artificial Leather, Chișinău, 1980. (Foto by Podlesnaia Natalia)

voare din Ungheni în 1981 (fig. 2). Analizând aceste mozaicuri, în special ultimul, deosebit de expresiv, identificăm formele specifice creației lui Pavel Obuh: plastica figurilor, alungirea și subțierea membrelor superioare și inferioare, care va fi întâlnită în perioada ulterioară în lucrările sale, fie monumentale sau de șevalet.

Fig. 2. Pavel Obuh, „Covorul vieții” (mozaic, fațada Fabricii de Covoare, Ungheni), 1981. (<http://pavelobukh.weebly.com/10521086107210831100108510861077-108010891082109110891089109010741086.html>)/ Pavel Obukh, Carpet life, mosaic, the facade of the Carpet Factory, Ungheni, 1981. (Foto by Podlesnaia Natalia)

În 1982, lui P. Obuh i se încredințează realizarea decorului pentru foaierea etajului doi al Circului de Stat din Chișinău. Folosind soluții stilistice și artistice noi, Obuh optează pentru tehnica encausticii

Fig. 3. Pavel Obuh, „Circul” (encaustică, fragment, interior Circul de Stat, Chișinău), 1982. (Foto de Podlesnaia Natalia.)/ Pavel Obukh, Circus, encaustic technique, fragment, interior of State Circus, Chișinău, 1982.

fierbinți, și de data aceasta artistul simte excepțional energia materialului ales.

Pe de o parte, spațiul interior al Circului cu forma arhitecturală semicirculară a suprafeței destinate pentru pictura murală, iar pe de altă parte, linia, culoarea, mișcarea, textura și materialul, armonia, organizarea compozițională – toate constituie principalele preocupări ale pictorului, care concepe lucrarea în funcție de aceste componente (fig. 8). Sub impulsul gândirii sau al privirii, reprezentarea temei devine o stare, o panoramă a secvențelor unui spectacol de circ, care acționează asupra sensibilității noastre. Fachiri, sirene, clovni, gimnaste, muzicanți, dresori, caii în exercițiu de voltij etc., plutind în „timp” și în afara acestuia, vin din viața reală, transformată însă într-un spirit artistic, cu ceva truculent și excesiv în ele, care le conferă un aer de ușoară ironie, amintind prin atitudinea lor de personajele lui Marc Chagall (fig. 3, 4, 5, 6, 7).

În lucrarea „Circ”, comparativ cu mozaicul „Pace, Muncă, Creație” (1980), despre care am vorbit mai sus, se manifestă și mai clar mobilitatea și plasticitatea gesturilor bazate pe spontaneitate, acuratețe, căldură afectivă și imponderabilitate. Gamele cromatice

Fig. 4-6. Pavel Obuh, „Circul” (encaustică, fragment, interior Circul de Stat, Chișinău), 1982. (Foto de Podlesnaia Natalia.)/ Pavel Obukh, Circus, encaustic technique, fragment, interior of State Circus, Chișinău, 1982.

Fig. 7. Pavel Obuh, „Circul” (encaustică, fragment, interior Circul de Stat, Chișinău), 1982. (Foto de Podlesnaia Natalia.)/ Pavel Obukh, *Circus*, encaustic technique, fragment, interior of State Circus, Chișinău, 1982.

cu valoarea roșului, verdelui și albastrului, luminozitatea, saturația și strălucirea acestora emană proșpețime și vitalitate. Dinamica, aerarea și caracterul imponderabil devin o componentă forte a structurii plastice configurate de către pictor, care a reușit să le organizeze într-o compoziție unitară.

Gustul deosebit al culorii, aptitudinile de desenaor și „compozitor” ce orchestrează savant „partiturile” fiecărei scene în structura compozițională a frizei „Circul”, cu multe figuri, au fost menționate de Consiliul artistic al Uniunii Artiștilor Plastici (UAP) a RSSM, care a apreciat „Circul” ca fiind cea mai bună lucrare a anului 1982 la nivel republican⁴.

Astăzi, starea acestei picturi este în general una satisfăcătoare, chiar dacă există locuri unde se pot observa niște deteriorări de natură mecanică, și nu tehnică, deoarece prezintă niște inscripții incizate pe suprafața picturii date, care ar necesita o restaurare.

Activitatea artistică ulterioară a lui Pavel Obuh este legată de Rusia, în special de Sankt Petersburg, unde se reîntoarce cu familia în 1994. Peste un an devine membru al Uniunii Pictorilor Monumentaliști din Sankt Petersburg „Стена”.

Actualmente este profesor conferențiar la Catedra de design a Universității de Stat de Servicii și Economie din Sankt Petersburg (Санкт-Петербургский Государственный Университет Сервиса и Экономики) (2006-2016) și membru al Comisiei de atestare de stat (Государственная аттестационная комиссия) a Academiei de Artă și

Industrie „Alexander von Stieglitz” din Sankt Petersburg.

Este autor a peste douăzeci de lucrări de pictură monumentală pe fațade și în interioare ale clădirilor publice și particulare, printre care patru panouri pentru interiorul hotelului Hilton din Seul, Coreea de Sud (1993), pictura de pe plafonul Clubului A-ELITA (А-ЭЛИТА), Sankt Petersburg (2004), pentru care a fost distins cu Diploma Academiei de Arte din Rusia (Диплом Российской Академии художеств) etc. Majoritatea lucrărilor lui Pavel Obuh se disting printr-o cultură plastică de înaltă calitate, el fiind catalogat ca pictor de categoria 1A – (*a world famous artist*), ceea ce înseamnă că este un pictor de renume internațional (*художник мировой известности*), conform Sistemului unic de evaluare artistică (*Единый художественный рейтинг*), care evaluează și clasifică artiștii în vederea art-marketingului pe plan mondial. Participant a peste o sută de expoziții organizate în Rusia și alte țări. Nouă expoziții personale. Lucrările lui P. Obuh se află în colecția Muzeului de Artă din Chișinău (Republica Moldova) și a Muzeului de Artă Plastică din Petrozavodsk (Rusia) și în colecții particulare din Rusia, Germania, Finlanda, Italia, Franța, Marea Britanie, Elveția, Olanda, Israel, SUA și Canada⁵.

Dacă e să vorbim despre tehnica în care este realizată pictura murală din interiorul Circului de Stat – *encaustica*, constatăm că culorile au fost preparate din pigmenți ce conțin pe post de liant ceară de albine în stare lichidă, fierbinte. Etimologic, termenul encaustică provine de la cuvântul grecesc *enkaustikos*, care înseamnă *a arde*. Pictura în encaustică mai este cunoscută sub numele de *pictura al secco cu ceară fierbinte*.

Ceara de albine albă și rafinată este topită în soluție de terebentină încălzită, astfel obținându-se liantul pentru această tehnică. Culorile (pigmenții) sunt amestecate cu acest liant până când pasta devine uniformă. Se păstrează culorile preparate în vase de porțelan, însă se utilizează pentru pictură în stare fierbinte la o temperatură de 80-100 grade Celsius. Se amestecă culorile pe o paleta metalică, care este încălzită de fiecare dată când este nevoie ca culorile preparate, răcite și solidificate să fie iarăși în stare lichidă. Culoarea preparată devine mai fluidă și mai

⁴ N. Podlesnaia, *Pictura monumentală din Basarabia și RSS Moldovenească*, teză de doctorat, Chișinău, 2015, p. 258.

⁵ Pavel Obukh. Монументальное искусство, <http://pavelobukh.weebly.com/10521086108510911084107710851090107210831100108510861077-108010891082109110891089109010741086.html> (accesat 11.12.2015).

Fig. 8. Pavel Obuh, „Circul” (encaustică, fragment, interior Circul de Stat, Chișinău), 1982. (Foto de Podlesnaia Natalia.)/ Pavel Obukh, *Circus*, encaustic technique, interior of State Circus, Chișinău, 1982.

transparentă prin mărirea temperaturii sau adăugarea liantului fierbinte. Paleta încălzită reprezintă totodată și o suprafață plană pe care se țin cuțitele, spatulele și pensulele calde, gata de a fi folosite. Chiar și încăperea unde se lucrează trebuie să aibă constant o temperatură ridicată⁶.

Culoarea preparată se aplică în stare topită, lichidă pe suprafețe absorbante cu spatule sau pensule, după care se fuzionează (sau se retopește) pentru a crea o varietate de efecte artistice. Fuziunea culorilor poate fi obținută prin două procedee – direct sau indirect: primul presupune să fie utilizate instrumentele încălzite (pensule, spatule sau fierul electric), iar celălalt procedeu se referă la încălzirea cerii de pe suprafața depusă a picturii cu aer fierbinte (pistolul cu aer cald, torța pe bază de gaz sau lampa).

Din punct de vedere al limbajului plastic (al aspectului picturii monumentale), *pictura în ceară* permite atât procedeu *a la prima*, cât și suprapunerea straturilor de culoare, obținând un amestec optic al culorilor pe suprafața lucrării.

Timpul de executare a picturii este foarte restrâns. Spre deosebire de alte tehnici, culoarea aplicată nu se usucă, ci se răcește – se transformă din stare lichidă în stare solidă în câteva secunde, ceea ce înseamnă că suprapunerea straturilor succesive se realizează imediat. Cu cât culoarea este mai fierbinte, cu atât suprafața picturii va fi mai netedă. Cu cât culoarea se răcește, cu atât mai mare este libertatea de a obține texturi. Odată ce suprafața de pictură s-a răcit, lucrarea capătă forma finală, ce poate fi retu-

șată sau remodelată la orice alt moment viitor, fie că este vorba de minute sau de ani mai târziu⁷.

Timpul de uscare înseamnă practic timpul de răcire al cerii. Astfel, timpul restrâns într-o tehnică de pictură monumentală dictează o măiestrie deosebită din partea artistului și o angajare responsabilă. Pic-torul trebuie să posede o mână sigură în transpunerea compoziției pe perete, în trasarea liniei, deoarece rectificări nu pot fi făcute, greșelile și corecturile se văd extrem de evident într-o tehnică de pictură monumentală, inclusiv în tehnica encausticii.

Pavel Obuh a rezolvat toate problemele plastice ale limbajului artistic, precum linie, pată, formă, compoziție, ritm, măsură, armonie, echilibru, dinamică sau statică, gamă cromatică, dominantă cromatică etc., până la cele mai mici detalii, ținând cont de specificul materialului (culori diluate cu ceară), destinația lucrării, locul, spațiul, iluminarea, cromatica mediului ambiant și multe alte aspecte.

Astăzi, din cauza condițiilor pretențioase de timp restrâns de lucru, această tehnică se folosește rar. Sensibilă doar la deteriorări mecanice (zgârâieturi, lovituri) și temperaturi foarte ridicate, encaustica are propriile avantaje definitorii. Pictura encaustică nu are nevoie de grund și nu trebuie vernisată. Deoarece nu se folosesc solvenți – mirosul și aspectul inflamabil sunt eliminate. Este cea mai rezistentă în timp vopsea pentru artiști. Aceasta se datorează faptului că ceara de albine este rezistentă la agenții atmosferici (umezeală, îngheț, vânt, soare, schimbări bruste de temperatură etc.). Din acest motiv și stratul pictural nu se deteriorează, nu se îngâlbenesc, nu se înnegrește și nici nu crapă. Caracteristica fundamentală a encausticii constă în luminozitatea, puritatea și prospețimea inițială a culorii, păstrată intact secole de-a rândul. Înalt apreciată este și pentru expresivitatea și picturalitatea sa, cu nimic mai prejoasă decât fresca sau mozaicul.

Dacă este să vorbim despre istoria acestei tehnici, numită *pictura al secco în ceară* sau *encaustica*, constatăm că ea era cunoscută și folosită încă din Antichitate. Cele mai vechi panouri de picturi în encaustică ce au supraviețuit până în prezent sunt portretele funerare din Fayoum (Egiptul roman), datate cu secolul I î.Hr. – secolul III d.Hr. Portretele reprezentau figurile unor onorabili locali și erau aplicate post-mortem mumiilor respective.

⁶ В. Черенкова, Энкаустика. История и современность, <http://diplomba.ru/work/87751> (accesat 11.12.2015).

⁷ В. Хвостенко, Техника энкаустики, Москва, Искусство, 1985, p. 171.

Tehnica *picturii în ceară* a fost descrisă în secolul I de renumitul erudit și scriitor roman Pliniu cel Bătrân în *Naturalis Historia*. În această enciclopedie sunt furnizate date despre mijloacele de emulsionare a cerii și tehnici de aplicare a acestora fie cu pensula, fie cu spatula numită *cauterium* (lat.).

Mai târziu, utilizarea acestei tehnici este atestată în perioada Imperiului Bizantin, așa cum ne demonstrează colecția de icoane păstrate în mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe muntele Sinai. Însă în secolele următoare, *pictura în ceară* este din ce în ce mai rar utilizată, până când secretul acestei tehnici este pierdut.

Odată cu săpăturile arheologice începute prin secolul al XVIII-lea și continuate în secolul al XIX-lea pe teritoriul Italiei, al Greciei și în special al Egiptului, care au oferit un bogat material, reapare interesul artiștilor și cercetătorilor față de cultura și arta antichității grecești și romane. Această nostalgie, născută în neoclasicism, este oglindită în primele tentative de aplicare a acestei tehnici de encaustică pe zid, descrise de Don Vincenzo Requeno în lucrarea sa cu caracter enciclopedic *Saggi sul ristabilimento dell'antica arte dei Greci e Romani pittori*, publicată în două volume în 1784⁸.

Se știe că unele încercări, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, sunt făcute de pictorul francez Eugène Delacroix, care în general folosea pentru picturile sale murale tehnica *pictura în ulei* pe pânză maruflată, însă utilizează cu succes și un amestec de ulei și ceară aplicat direct pe tencuială în decorul de la Château Bombon și Saint-Sulpice (Franța).

Interesul pozitivist pentru istoria tehnicilor picturale determină, începând de la mijlocul secolului al XIX-lea, editarea, traducerea și studiul unei serii de tratate vechi consacrate tehnicilor artistice, inclusiv encausticii. Iar descoperirea în 1887 din regiunea Fayoum (Egipt) a portretelor funerare, despre care am vorbit mai sus, a impulsionat revalorificarea tehnicii encausticii pe plan universal. Printre principalii protagoniști ai acestui *revival* tehnic în secolul al XX-lea sunt cunoscuți artiști, precum Diego Rivera și Jean Charlot din mișcarea muralismului mexican, Paul Klee și Wassily Kandinsky în cadrul școlii Bauhaus (Germania), Jasper Wilson Johns în pop-artul american, soții Vasili și Tatiana Hvostenko în Rusia sovietică et al.

Dificultatea de executare și raritatea utilizării encausticii, unicitatea în țară, apartenența la opera lui Pavel Obuh, artist notoriu, dar și calitățile dimensionale și artistice (luminozitate, puritate și prospețime inițială a culorii, expresivitate și picturalitate) sunt aspecte ce subliniază valoarea artistică a picturii monumentale „Cercul”.

Sperăm că toate aceste aspecte, enunțate în studiul de față, ale picturii monumentale „Cercul”, care reprezintă o parte integrantă a patrimoniului cultural național, vor spori interesul societății pentru valorificarea acestei opere artistice, restaurarea și conservarea ei. Și că, împreună cu alte cercetări, studiul nostru va ajuta la întregirea informațiilor despre valoarea artistică a Cercului de Stat din Chișinău.

⁸ Don Vincenzo Requeno, *Saggi sul ristabilimento dell'antica arte dei Greci e Romani pittori*, 2 vol., Parma, 1784, https://books.google.md/books?id=O0AEE_Gm_EEC&pg=PA402&lpg=PA402&dq=Saggi+sul+ristabilimento+dell%27antica+arte+dei+Greci+e+Romani+pittori&source=bl&ots=0IuGKwucHI&sig=iA6CiF7Zaj2HxGz-mrXxuodDQMYI&hl=ru&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false